

УДК 347.75

АВТОРСЬКЕ ЛІВО: ЯК ЗАХИСТИТИ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО АВТОРА З БОКУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Пилиuchenko Д. В., провідний фахівець лабораторії правового забезпечення розвитку науки і технологій НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, м. Київ

Пилиuchenko Д. В. Авторське ліво: як захистити немайнове право автора з боку кримінального законодавства.

У статті розглянуто проблеми, що виникають в інтелектуальній власності на сучасному етапі. Розглянуто історію виникнення та принципові характеристики терміну «Авторське ліво», який визначається як узагальнений метод зробити програму (або інший твір) вільною, а також вимагати, щоб усі наступні змінені і доповнені версії програми теж залишалися вільними. Зокрема, досліджується можливість введенні відповідальності за порушення немайнового авторського права, а саме: порушення розповсюдження програмного забезпечення з відкритим ліцензійним кодом. Запропоновано в диспозицію статті 176 КК України додати положення про те, що порушення немайнового авторського права, точніше – порушення відкритого ліцензійного коду GNU GPL, є злочином і передбачити за це відповідальність.

Пилиuchenko Д. В. Авторское лево: как защитить неимущественное право автора со стороны уголовного законодательства.

В статье рассмотрены проблемы, возникающие в интеллектуальной собственности на современном этапе. Рассмотрена история возникновения и принципиальные характеристики термина «Авторское лево», который определяется, как обобщенный метод сделать программу (или другое произведение) свободной, а также требовать, чтобы все следующие измененные и дополненные версии программы тоже оставались свободными. В частности, исследуется возможность введения ответственности за нарушение неимущественного авторского права, а именно: нарушение распространения программного обеспечения с открытым лицензионным кодом. Предложено в диспозицию статьи 176 КК Украины добавить положение о том, что нарушение неимущественного авторского права, точнее - нарушение открытого лицензионного кода GNU GPL, является преступлением и предусмотреть за это ответственность.

Pyliuchenko D. Copyleft: how to protect the moral rights of authors under the criminal law.

The article deals with the problems that arise in intellectual property today. History of origin and fundamental descriptions of term are considered «Authorial left», that is determined, as the generalized method to do the program (or other work) free, and also to require, that all next changed and complemented versions of the program remained free too. In particular, investigate the possibility of introducing non-property liability for infringement of copyright, namely: violation distribute software and open source license. It is offered in disposition of the article 176 KK of Ukraine to add position that violation of unproperty copyright, more precisely - violation of the open licensed of GNU GPL, is a crime and to envisage responsibility for it.

Постановка проблеми. На противагу копірайту в останні роки з'явилося юридичне поняття «копілефт» (англ. – copyleft). Авторський матеріал можна безкоштовно копіювати, публікувати і навіть видозмінювати. Однак необхідно дотримуватись умов розповсюдження – вказувати першоджерело і не приписувати собі авторства зміненої копії. Програмісти стали активно використовувати ліцензію відкритого коду GNU GPL, на базі якого з'явилося багато веб-сервісів вільної розробки, браузерів, сайтів та енциклопедій [1]. Сьогодні рівень розвитку цифрових технологій і програмного забезпечення викликає необхідність вільного доступу до вдосконалення програм і є одним з основних засобів на шляху до ідеалу. Для того, щоб доступ був вільним, але захищеним, необхідно мати достатній арсенал засобів, прийомів і способів для цього захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичну базу дослідження склали наукові праці вчених у сфері права інтелектуальної власності та ін. В них висвітлюється питання загальної характеристики копілефт та відкритого коду, обґрунтовується їх необхідність та доцільність, проблеми правового режиму: A. Guadamuz González, A. Kapczynski, S. Chaifetz, Z. Katz, Y. Benkler, L. Lessig, M.J. Radin, N. Elkin-Koren, Robert P. Merges, S. Boettiger & D. Burk, S. Dusollier, а також низка авторів інтернет-публікацій.

В Україні питання копілефту комплексно не досліджувалися, існуючі напрацювання мають фрагментарний характер. У наукових виданнях останніх років опубліковано окремі дослідження, присвячені комерційному та некомерційному розповсюдженню програмного забезпечення у мережі Internet.

Невирішені раніше частини загальної проблеми На сучасному етапі розвитку цифрових технологій та програмного забезпечення необхідність вільного доступу до удосконалення програм є одним з основних засобів на шляху до ідеалу. Тому необхідно створити сприятливі умови для вільного розповсюдження та доступу до готового продукту.

© Пилиuchenko Д. В, 2013

© Pyliuchenko D., 2013

Метою статті є довести необхідність введення кримінальної відповідальності за порушення немайнового права автора щодо створеного програмного коду та обраного режиму його охорони.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найпростіший спосіб зробити комп'ютерну програму вільною – це оголосити її суспільним надбанням (згідно з визначенням, закріпленому в ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (1993), суспільне надбання – твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився [2]), тобто зробити сукупністю знань, стосовно яких жодна юридична чи фізична особа не має і не може мати виключних майнових прав [3], і відмовитися від майнових авторських прав. Це дозволяє іншим поширювати програму і її поліпшення, якщо вони того бажають. Але це також дозволяє асоціальним особам зробити комп'ютерну програму невільною. Вони можуть внести зміни, великі чи малі, і поширювати результат як не вільний продукт. Виходить, що ця програма в такій перевернутий формі втрачає свободу, яку спочатку надавав автор – вона викрадена посередником, який у кримінальному праві буде визнаний виконавцем (ст. 176 КК України).

Авторське ліво (Copyleft; копілефт) є одним із засобів забезпечення свободи комп'ютерної програми, але захищеності її авторства.

Авторське ліво – це узагальнений метод зробити програму (або інший твір) вільною, а також вимагати, щоб усі наступні змінені і доповнені версії програми теж залишалися вільними [4].

Історія цього терміна, як стверджують іноземні фахівці, почалася в 70-х роках 20-го століття з простих пустощів. Дехто Лі-Чен Венг (Li-Chen Wang), автор кількох серйозних для свого часу комп'ютерних програм, включив в текст однієї з них слова «Copyleft, all wrongs reserved». Перекласти цю фразу складно, оскільки в ній міститься гра слів. Але зрозуміти, що вона означає – можна.

«Copyright. All rights reserved» – цей усталеним підписом містився у багатьох авторських текстах (у тому числі текстах програм). Підпис означав, що дана програма, даний текст захищений законом про авторське право.

Так, Лі-Чен Венг, не надаючи, очевидно, особливого значення своїй програмі, змінив деякі слова в цій юридичній фразі на антоніми. У результаті вийшла гра слів, що не перекладається, сенс якої можна передати так: «Мої права захищені моїм безправ'ям». Забавна гра слів, абсурд, жартування над законом про авторське право і нічого більше.

Тим не менш, термін «copyleft» міцно увійшов в обіг у зв'язку з появою комп'ютерних програм з «відкритим кодом».

На сьогодні існує два напрямки в ліцензуванні безкоштовних комп'ютерних програм. Один вид ліцензії гарантує те, що програма та її вихідний код (текст програми) розповсюджується безкоштовно, тобто ніхто і ніде не може продавати цю програму за гроші. Другий вид ліцензії гарантує, що дана програма поширюється безкоштовно, виключаючи похідні, написані на її основі.

Таким чином, будь-яка людина може трохи або, навпаки, сильно змінити код програми і продати її комусь як новий продукт (адже по суті це і буде вже новий продукт). Всі тонкощі таких змін регулює законодавство, але принципова відмінність в наявності. Наприклад, так, на Заході, не юридичним, розмовним терміном «copyleft» прийнято називати ті програми, які отримали ліцензію, яка гарантує, що програма і будь-які її похідні завжди будуть безкоштовними. А також те, що будь-яка людина може абсолютно вільно використовувати, змінювати та розповсюджувати як саму програму, так і її похідні. Загалом, «copyleft» – це повна свобода, захищена законом.

Згодом термін «copyleft» стали застосовувати не тільки до комп'ютерних програм, але і до документів, музичних і художніх та інших творів [5], що мають ознаки авторського права.

Таким чином, виходить, що на побутовому і цивільно-правовому рівні програми захищені, проте положення Кримінального кодексу України [6] не настільки чітко регламентують поняття захисту програмного забезпечення та відповідальності за порушення.

Згідно частини першої статті 176 «Порушення авторського права і суміжних прав» розділу V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» КК України порушити авторське право можна шляхом незаконного відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а також незаконного відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеогам і програм мовлення, їх незаконного тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації чи іншого умисного порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдасть матеріальний збиток. Перелік діянь створює враження виключного переліку шляхів вчинення даного злочину.

Виходить, що стаття 176 КК України передбачає порушення лише майнових прав автора на винагороду, відрахування за виконання і тому подібні виплати, тобто порушення права копірайт.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного положення про те, копілефт, хоч і дає свободу змін змісту програми, однак не менш, ніж копірайт, дбає про те, щоб немайнові права автора були дотримані і захищені, маємо, що якщо КК України не містить санкцій за порушення немайнового авторського права на програму, то будь-яка особа може порушити це право і зробити вільну програму невільною.

Звертаючи увагу на розвиток комп'ютерних технологій і систем, а також такого поняття захисту як копілефт, у КК України слід було б передбачити відповідальність також і за порушення ліцензування відкритого коду GNU GPL.

Таким чином, в диспозицію статті 176 КК України слід було б додати положення про те, що порушення немайнового авторського права, точніше – порушення відкритого ліцензійного коду GNU GPL, є злочином і передбачити за це відповідальність.

Список використаних джерел

1. Вадим Пономарев: Да здравствуют пираты! [Електронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vz.ru/columns/2008/1/31/141455.html>
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Суспільне надбання [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http://uk.wikipedia.org/wiki/Суспільне_надбання
4. Ежемесячные новости о проекте GNU и FSF: Что такое авторское лево? [Електронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gnu.org/copyleft/copyleft.ru.html>
5. «Копирайтер, копирайт и копилефт» [Електронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.seonews.ru/analytics/detail/6741.php>
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

Ключові слова: копірайт, копілефт, немайнові права автора, програмне забезпечення з відкритим кодом, ліцензія GNU GPL.

Ключевые слова: копирайт, копилефт, неимущественные права автора, программное обеспечение с открытым кодом, лицензия GNU GPL.

Key words: copyright, copyleft, moral rights of the author, open source software, license GNU GPL.